

Romualdas Apanavičius

VAKARŲ BALTAI ETNOINSTRUMENTOLOGIJOS DUOMENIMIS

Vakarų ir rytų baltai - ne vien tik geografinės sąvokos. Kalbant apie šias baltų grupes, turima galvoje ir kultūriniai, netgi etniniai skirtumai.

Versijų apžvalga. Kalbininkai vakarų baltais tradiciškai laiko prūsus ir jotvingius¹. Yra nuomonių, jog kuršiai irgi galėję būti vakarų baltai, bet ilgainiui "surytėję"². Atseit pagal vienus požymius jie turėjo daugiau bendrumo su vakarų, pagal kitus - su rytų baltais³. Manoma, kad kuršių ir prūsų kalbos buvusios artimos ir turėjusios bendros leksikos⁴. Kuršius, žiemgalius, sėlius ir latgalius - senuosius "kanklininkus" - kalbininkai irgi išskiria. Jie laikomi rytų balto arealo šiauriniais gyventojais⁵. Archeologas V.Sedovas kuršius kartu su prūsais, galindais ir jotvingiais mano buvus vakarų baltais⁶. Visos jų žemės, taip pat ir Pamarių kultūros (III tūkstantmečio pr. Kr. vidury - II tūkstantmečio pr. Kr. pradžia) sritis, M.Gimbutienės nuomone, yra vakarų baltų kultūros branduolys⁷. Vakarų, šiaurės ir centrinę Lietuvą, kur vėliau susidarė kuršių, žemaičių, žiemgalių ir sėlių gentys, vakarų baltų kultūros įtakos arba netgi šios kultūros plotu linkęs laikyti ir archeologas V.Šimėnas⁸. Antropologė R.Denisova vakarų baltų tipui priskiria net sėlius⁹. Kad sėlių kalba buvusi artimiausia kuršių kalbai, manė dar K.Būga¹⁰. Prieš jo hipotezę stoji latvių kalbininkas J.Endzelynas. Tačiau, V.Mažiulio nuomone, K.Būgos argumentai yra gana racionalūs, ir atrandama vis daugiau juos paremiančių duomenų¹¹.

Matome, jog nesutariama, ką laikyti vakarų baltais. Kiekvienos mokslo šakos atstovai remiasi savais argumentais ir pateikia gana įtikinančių versijų. Etnoinstrumentologiniais duomenimis vakarų ir rytų baltai dar nebuvo išskirti. Pateikiama versija paremta naujausiais straipsnio autoriaus tyrimų rezultatais. Jie lyginami ir su kitų mokslo šakų duomenimis.

Šiaurės Europos etnoinstrumentologinės kultūros. Gvildendamas baltiškojo etnoinstrumentarijus kilmę, šio straipsnio autorius jau senokai priėjo išvadą, jog kalbėti apie atskirų tautų, netgi etninių grupių, senuosius instrumentus neįmanoma. Etnoinstrumentarijus paplitęs didžiuliais geokultūriniais arealais, apimančiais ne tik giminiškų, bet ir skirtingos kilmės etninių grupių plotus. Panašiai paplitę ir dainos, rateliai, tautiniai drabužiai, trobesiai bei kt. etnokultūros reiškiniai. Jų kilmė, daugelio tyrinėtojų nuomone, siekia ankstyviausius žmonijos laikus, galimas daiktas, dar iki etninių grupių susidarymo. Pastebėtas netgi liaudies muzikos ir žmonijos rasogenezės ryšys¹².

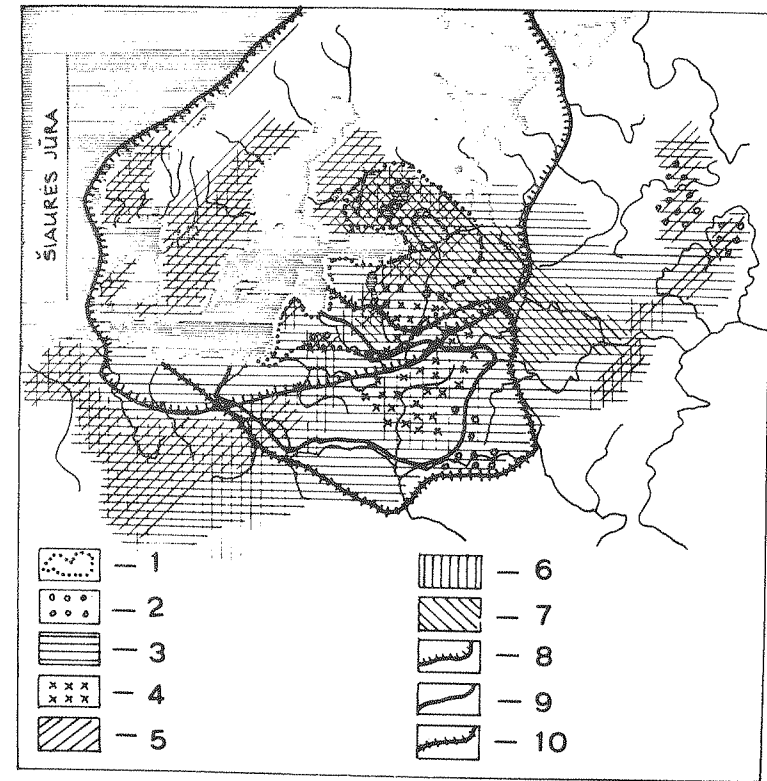
Būdingais etnoinstrumentologiniais arealais yra Viduržemio jūros srities - Balkanai - Užkaukazė, taip pat Vidurinė Azija, Indokinija, Toliemieji Rytai. Visur čia gyvena skirtingų etninių grupių tautos, bet senasis

etnoinstrumentarijus yra bendras. Kai tos pačios grupės tautos apsigyvena skirtinguose etnoinstrumentologiniuose arealuose, skiriasi ir jų instrumentai¹³. Ryškiausias pavyzdys - bulgarų bei rusų etnoinstrumentarijus, skiriasi netgi šiaurės ir pietų rusų instrumentai. Šitai akivaizdu ir Lietuvoje. Dzūkų bei dalies aukštaičių tautiniai instrumentai ne tokie patys, kaip žemaičių ir šiaurės aukštaičių, bet tapatūs baltarusių bei šiaurės rusų etnoinstrumentarijui. Nuo likusio savo tautos kamieno skiriasi latgalių bei pietryčių estų Setu instrumentai. Jie yra tokie patys, kaip šiaurės vakarų rusų.

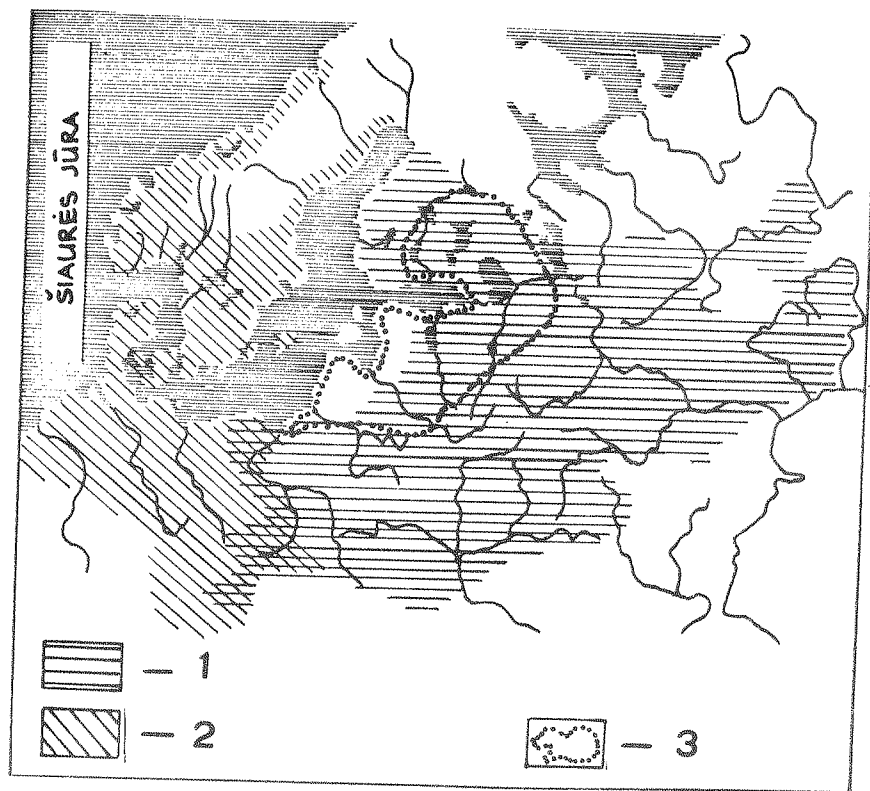
Neabejotina, jog iki mūsų dienų išlikę ryškūs skirtumai - senųjų etnoinstrumentologinių kultūrų palikimas. Ne išimtis ir baltų, tiek rytų, tiek vakarų etnoinstrumentarijus. Tai tik Šiaurės Europos arealo dalis. Vienodo tipo senieji instrumentai čia paplitę nuo Skandinavijos, šiaurės Olandijos, šiaurės Vokietijos, Lenkijos, Baltarusijos ir šiaurės Ukrainos iki už Volgos ir Okos tarpupio esančių marių bei mordvių žemių. Pietryčiuose šiam plotui priklauso Briansko ir Kursko sritys, o šiaurėje - Suomija, Karelėja, Komija bei Udmurtija (1 pav.). Instrumentų paplitimas nustatytas pagal archeologines iškasenas (jų surasta iš mezolito ir netgi paleolito), istorinius šaltinius bei etnografinius eksponatus. Didesne dalimi šis etnoinstrumentologinis arealas sutampa su vėlyvojo neolito virvelinės keramikos kultūros (III tūkst. pr. Kr. pab.) paplitimu, o šiaurėje ir šiaurės rytuose čia įeina ir šukinės duobelinės keramikos kultūros, siejamos su finougrų gentimis (IV-II tūkst. pr. Kr.) vakarinė bei pietinė dalis. Instrumentų tipai paplitę ir mažesniuose, sutampančiuose su dar ankstyvesnių poledynmečio archeologinių kultūrų plotais.

Pagal instrumentų paplitimą Šiaurės Europoje išsiskiria dvi ryškiausios sritys. Didesnioji - "pučiamųjų" kultūra. Ji nuo Skandinavijos per šiaurės Vokietiją, Olandiją, Lenkiją, Baltarusiją, pietų ir rytų Lietuva, Latvijos bei Estijos rytus pasiekusi Karelėjos sąsmauką, driekiasi į rytus dar ir už Volgos. Čia paplitę daugiausia tik pučiamieji bei saviskambiai instrumentai. Gerokai mažesnė - prie Baltijos rytinių krantų esanti "kanklių" sritis. Ji prasideda nuo Nemuno žemupio ir ženkli iki Karelėjos sąsmaukos. Nors čia yra pučiamųjų bei saviskambių, tačiau vyrauja kanklės (2 pav.). Rytinė jos dalis įeina į didžiosios - "pučiamųjų" kultūros plotą ir drauge sudaro labai savotišką pastarosios vakarinį pakraštį. Būtent kartu su kanklėmis čia paplitę visi pučiamųjų instrumentų tipai, ir ypač - patys senoviškiausieji.

"Pučiamųjų" kultūra skyla į dvi dalis: vakarinę ir rytinę. Vakarinė apima Skandinaviją, šiaurės Olandiją ir tęsiasi maždaug iki Vyslos. Nuo čia į rytus prasideda rytinės "pučiamųjų" kultūros žemės. Skirtumas tarp šių iš esmės labai panašios etnoinstrumentologinės kultūros sričių nėra toks ženklus, kaip tarp "pūtikų" ir "kanklininkų". Skiriasi ne patys instrumentai ir jų tipai, bet tik pavadinimai. Vakarinėje "pučiamųjų" srityje natūralaus rago trimitai daugiausia įvardijami germaniškuoju "horn"

1 pav. Šiaurės Europos tautinių muzikos instrumentų plotas: 1 - kanklės, 2 - skudučiai, 3 - švilpynės, birbynės, 4 - porinės švilpynės, 5 - viliokliai, tošies trimitai, 6 - ilgi mediniai trimitai, 7 - trimitai su skylutėmis, 8 - ledyno riba, 9 - baltiškieji vandenvardžiai, 10 - ne visai patikimi baltiškieji vandenvardžiai.

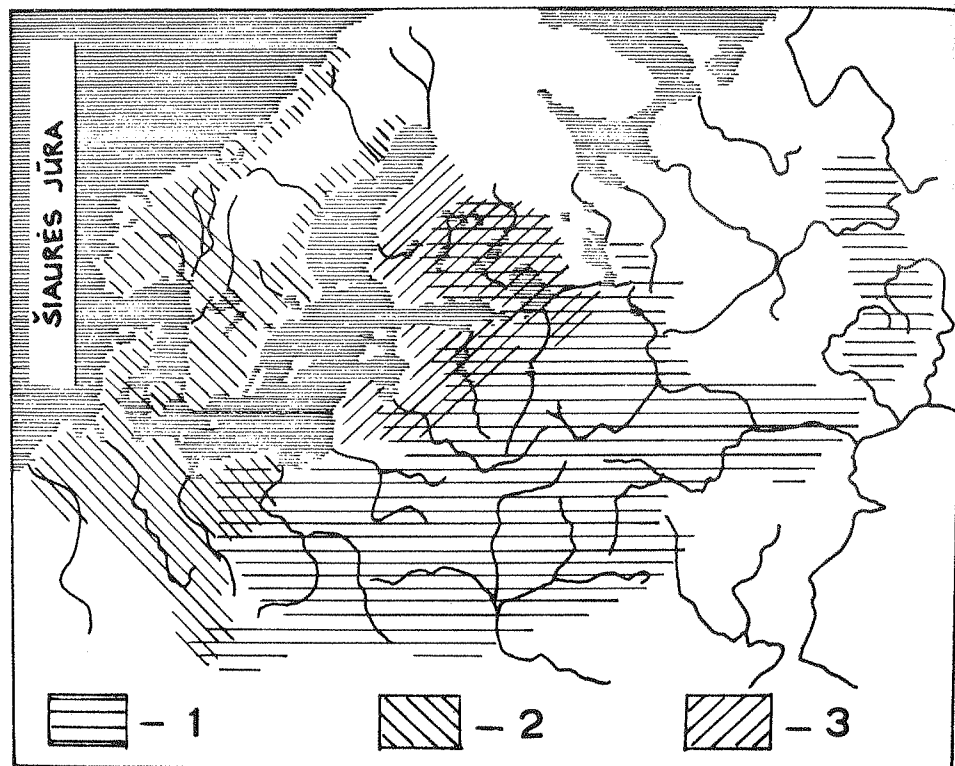
2 pav. Šiaurės Europos etnoinstrumentologinės kultūros:
1 - "pučiamųjų" rytinė sritis,
2 - "pučiamųjų" vakarinė sritis, "kanklių" kultūra.

"ragas", o mediniai arba tošies trimitai - "lur, lud" "trimitas". Rytinėje "pūtikų" dalyje ne tik rago, bet ir tošies (žievės) mediniai trimitai bei birbynės su rago arba tošies antgaliu vadinami bendru baltų ir slavų vardu "ragas". Germaniškasis "horn" kilęs iš "ide.ker"- "elnius"¹⁴, o "rago" terminas slavų kalbose laikomas pražodžiu ir tik gretinamas su baltiškaisiais atitikmenimis¹⁵. Baltiškasis "ragas" daugiau paralelių kitose kalbose neturi (3 pav.).

Nuo Lenkijos, Baltarusijos, pietų ir rytų Lietuvos besidriekiantį "pučiamųjų" rytinį plotą šio straipsnio autorius linkęs laikyti rytų (pra)baltų arealu¹⁶. Čia išliko ir daugiau bendravardžių instrumentų bei jų itin senoviškų kolektyvinio vartojimo tradicijų. Tautiniai instrumentai vartoti medžioklei, signalams ir magijai, jie svarbūs gyvulininkystės papročiuose. Nuo vakarų bei šiaurės Lietuvos iki Suomijos ir Karelijos paplitusi "kanklių" kultūra siejama su vakarų (pra)baltais. Kanklių bei kitų instrumentų vartojimo tradicijos byloja apie visai kitokią - greičiausiai sėslių žemdirbių, auginančių ir gyvulius, etnokultūrinę sanklodą.

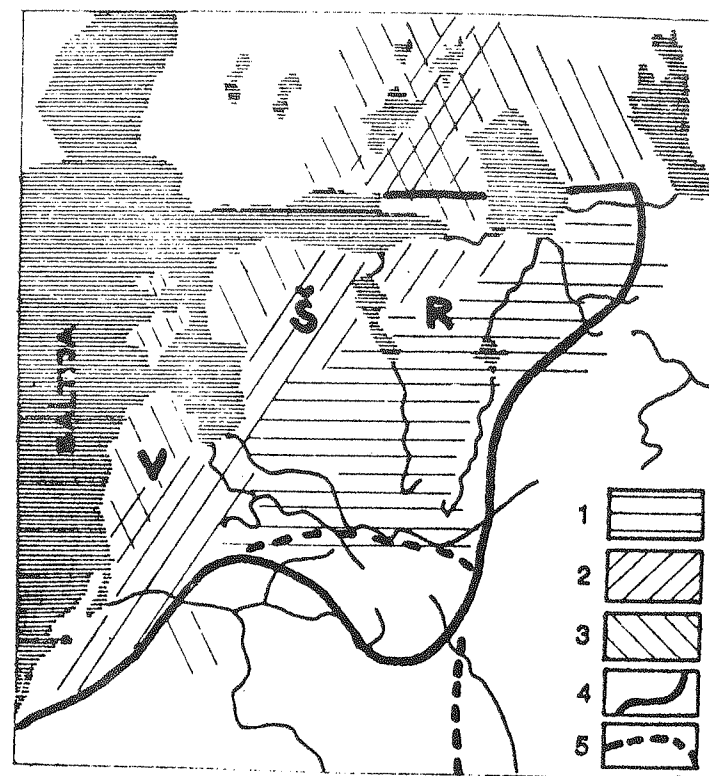
"Kanklių" kultūra. Ji apima vakarų ir šiaurės Lietuvą, Latviją, Estiją, šiaurės vakarų Rusiją ir aplink Karelijos sąsmauką esančias Suomijos bei Karelijos žemes. "kanklininkai" yra skirtingų kalbinių sistemų - indoeuropiečių ir Uralo kalbų šeimų atstovai. Tačiau ne tik kanklių, bet ir daugumos pučiamųjų instrumentų vardai, vartojimo papročiai bei repertuaras yra vienodas. Kanklės paplitusios teritorijoje, bemaž sutampiančioje su ankstyvojo neolito Narvos kultūros (IV tūkstantmetis pr. Kr.) plotu. Kanklių iškasenų iš to laikotarpio nėra (ankstyviausios datuojamos XI a.). Tačiau Šventojoje ir Sarnatėje rasti identiški kanklių korpusui nenustatytos paskirties Narvos kultūros (III tūkstantmečio pr. Kr. vidurys) daiktai įgalina manyti, jog etnografinių kanklių ir archeologinės kultūros plotai kadaise galbūt galėjo sietis¹⁷. Visame kanklių areale žinomi trys tipai, išsidėstę iš pietų į šiaurės rytus nusidriekiančiose srityse (4 pav.). Senoviškiausios - luotelio arba karsto pavidalo 5-6 stygų kanklės šiaurės rytų Aukštaitijoje, Latvijos Aukšzemeje, Latgaloje, pietryčių estų Setų žemėse, šiaurės vakarų Rusijoje, jas naudojo ir vepsai. Antrojo tipo - plokščiadugnės 9-12 stygų kanklės randamos Žemaitijoje, Lietuvos ir Latvijos Žiemgaloje, estų pietų tarmių vidurio srityje, tarp vodų, ingrų bei karelių. Tokios pat, kaip antrojo, tik su smaigalio užsukimu yra ir trečiojo tipo kanklės. Jos paplitusios kuršių senosiose žemėse šiaurės vakarų Žemaitijoje, Latvijos Kuržemėje, vakarų Estijoje, tarp vodų ir ingrų, labai populiarios Karelijos sąsmaukoje bei aplink ją esančiose žemėse. Šitokių kanklių yra ir Suvalkijoje (5 pav.).

Per skirtingų kalbinių sistemų tautų žemes vertikaliai nusidriekę identiški kanklių tipai rodo ankstesnę nei šios tautos ir netgi etninės grupės (jos susidarė horizontaliai) jų kilmę. Ikifiniškuosius etnokultūrinės bendrijos laikus, nėra abejonės, siekia ir tapatūs su lietuvų bei latvių Baltijos

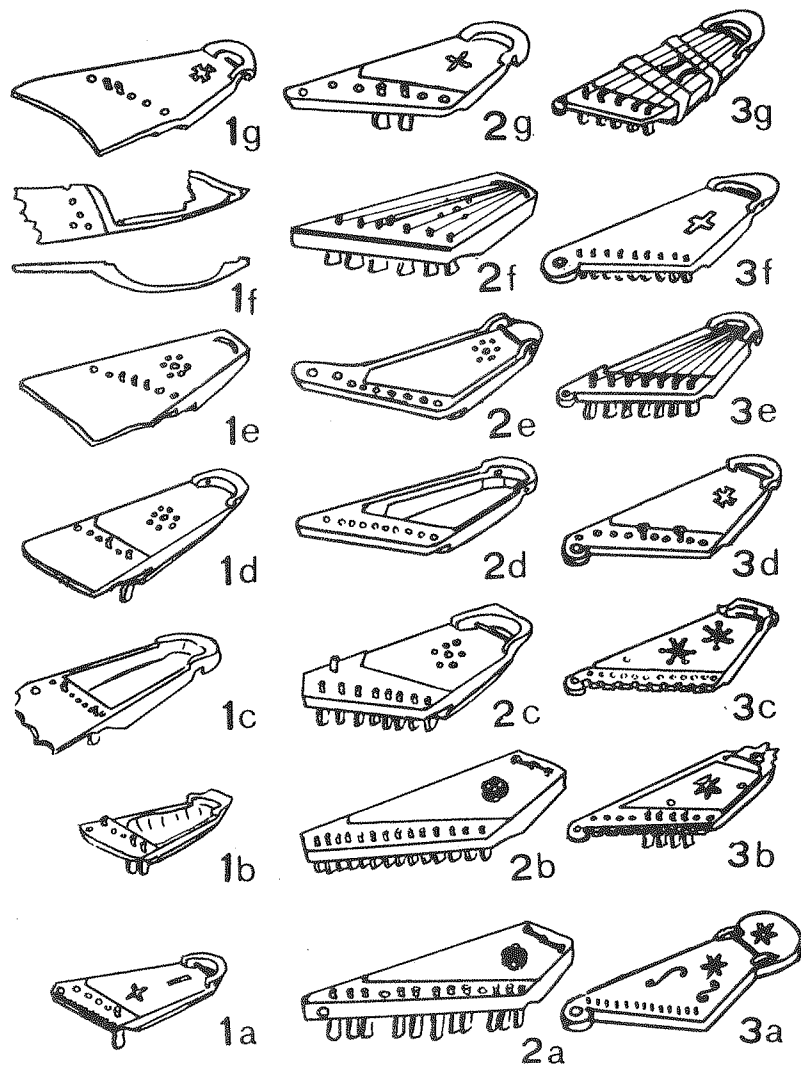

3 pav. Šiaurės Europos trimitų vardai: 1 - ragas, 2 - horn, 3 - taure.

finų kanklių vardai. Finiškoji jų kilmė, nors ir įdėta nemažai pastangų, praktiškai yra neįrodoma. Suomių "kantele", karelių "kandeleh", vepsų "kañdel", lybių "kāñdla", lapių "gandel", estų "kannel" geriau nei lie-

4 pav. Kanklių paplitimas: 1 - I tipo, 2 - II tipo, 3 - III tipo,
4 - Narvos kultūros riba
(R - rytinis variantas, Š - šiaurinis variantas, V - vakarinis variantas),
5 - Nemuno kultūros riba.

5 pav. Baltijos tautų kanklės: 1^a - šiaurės rytų aukštaičių "kanklės", 1^b - Aukščemės latvių "kokle", 1^c - latgalių "kokle", 1^d - Setu estų "kannel", 1^e - šiaurės vakarų rusų "guslės", 1^f - šiaurės vakarų rusų "guslių" iškasena. Novgorodas, XIV a., 1^g - vepsų "kantele", 2^a - žemaičių "kanklės", 2^b - šiaurės vakarų aukštaičių "kanklės", 2^c - Žiemgalos latvių "kokle", 2^d - pietų estų "kannel", 2^e - pietų estų "kannel", 2^f - vodu "kannel", 2^g - ingrų "kantele", 3^a - suvalkiečių "kanklės", 3^b - šiaurės vakarų žemaičių "kanklės", 3^c - vakarų estų "kannel", 3^d - ingrų "kannel", 3^e - karelių "kantele", 3^f - pietryčių Suomijos "kantele"

tuvių "kanklės" ir latvių "kokle", "kokles" (tariam "kuokle", "kuokles") atitinka numanomą baltiškąją prolytę "*kantlės"¹⁸. Kanklių vardai, kaip ir kiti baltiškieji skoliniai, finų kalbose sustabarėjo. Šių instrumentų, galimas daiktas, senovinių transporto priemonių ir ritualinių daiktų modelių vardai nemažai kuo sutampa ir su vakarinio "pučiamųjų" ploto germanų valčių ir rogių, taip pat slavų "guslių" - magiškojo instrumento - vardais¹⁹. Visi jie gali būti laikomi "ide.gan(dh)" - "indas, rankena (kardo)"²⁰ vediniais. Ritualinę kanklių paskirtį rodo ir pirmykščio šamanizmo kupini visų tautų skambinimo papročiai.

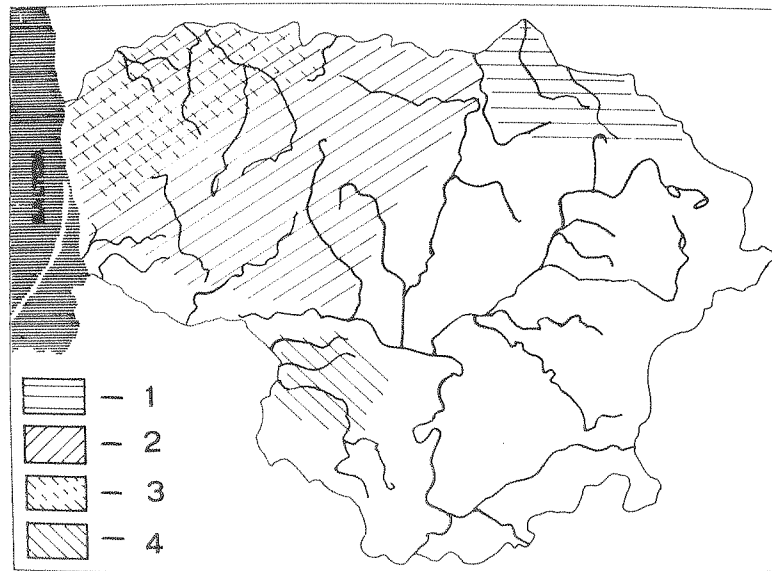
"Kanklių" kultūra iš Šiaurės Europos etnoinstrumentologinio arealo išsiskiria ir itin archajiškų natūralių ragų, tošies (žievės), medinių trimitų bei birbinių su rageliu pavadinimais. Visur šie instrumentai įvardijami tik baltiškai. Lybių "to'ur" "miško, medžioklės ragas", karelių, suomių, "toro", vodu "turu", estų "tōri", vepsų "torv", estų "tōrv", lybių "tori", "to'r" "trimitas", suomių "tuohitorvi" "tošies trimitas", estų "lepatōru" "alksnio trimitas", suomių "paimentorvi", estų "paimentōru" "piemens trimitas" siejasi su latvių taure "trimitas", taurus "bulius", prūsų tauris "stumbras". Vadinasi, "kanklių" kultūros trimitų vardų prototipas buvęs "tauras", arba "stumbras". Šituo jie ir skiriasi nuo kaimyninės "pučiamųjų" kultūros rytinių žemių, kur vartojamas "ragas", ir tarytum labiau siejasi su vakarinėmis tos kultūros dalimis, kur trimitų vardų pamatu irgi buvo raguočio, bet tik "elnio" sąvoka.

Baltijos finai išlaikė ir tokių instrumentų vardų, kurie baltų žemėse visai negirdėti. Karelijos kraštotyros muziejuje saugomas vepsų medinis tošimi apvytas trimitas "putijne". Šis abejotinas baltiškas vardas artimas kitam suomių bei karelių baltizmui "puuhanta" "pūsti". Baltiški ir kai kurių saviskambių instrumentų pavadinimai. Tai - karelių "lepenälautaa" "alksnio lentelė" (płg. lietuvių "plautas" "pirties suolas, lentų pakopa pirtyje"), estų "lokulaud" "didelė signalinė lenta". Baltiškas yra ir itin archajiško estų muzikinio lanko su pūsle vardas "põispill". Jis siejasi su suomių baltizmu "pussi" "maišas", mašna" bei lietuvių "pūslė".

Be bendrumų, "kanklininkų" plote juntami ir rytų-vidurio-vakarų skirtumai. Savičiausia yra rytinė sritis. Čia naudotos kanklės labai skiriasi nuo kitų šių instrumentų tipų, tarpusavyje turinčių nemažai bendrumo. Rytinėje "kanklių" srityje randami ir senoviški, "pučiamųjų" kultūrai būdingi instrumentai, kurių yra mažiau arba ir visai nepasitaiko kitose "kanklių" srityse. Tai kolektyvinio muzikavimo skudučiai, ragai, daudytės, kitų Baltijos tautų trimitai, birbynės su rageliu, dvigubos švilpynės. Visa tai verčia "kanklių" rytinį plotą laikyti bendra su "pučiamųjų" kultūra žeme, jos savotiška vakarine dalimi.

"Kanklininkai" vakarų (pra)baltai: jų bendrumai ir skirtumai. Be pačių senųjų instrumentų, vardų ir vartojimo tradicijų, čia gyvenančių skirtingų kalbinių šeimų tautų etnokultūroje yra daug bendrumo, netgi tapatumų. Tai pasakytina apie papročius, gyvenimą, mitologiją, tautos-

ką. Būtent ir pagal šiuos požymius "kanklininkai" skiriasi nuo rytinių "pūtikų". Visame "kanklių" plote, kartu ir vakarų, šiaurės bei šiaurės rytų Lietuvoje (6 pav.) vartojama netiesioginė nuosaka, turinti paralelių Balkanų slavų ir albanų kalbose²¹ retimose "pūtikų" žemėse, būtent pietų bei rytų Lietuvoje, šitokios nuosakos neaptikta. "Kanklininkai" kuršiai, žiemgaliai ir sėliai (žemaičiai gali būti vėlesniais ateiviais), skirtingai nuo kitų lietuvių, priebalsius š, ž vertė s, z.²² Jų senosiose žemėse, be kanklių, vyravo panašūs dainų tipai, artimesni latvių bei Baltijos finų dainoms. "Kanklininkų" plotuose ir trimitų pučiantis kerdžius buvo normalus, niekuo, nebent fizine negalia, iš bendruomenės neišsiskiriantis žmogus. Tuo tarpu "pūtikų" žemėse Lietuvoje, kaip visame rytiniame šios kultūros plote, kerdžius neretai būdavo ir protiškai nepilnavertis (7 pav.). Yra ir daugiau etnokultūrinių "kanklininkų" bendrumų, kartu skirtumų nuo artimiausių kaimynų "pūtikų". Vargu ar šitie bendrumai ir kartu skirtumai gali būti paaiškinami finų įtaka (tai bene labiausiai mėgstama teigti). Jie gali būti daug senesni ir siekti "kanklių" kultūros, kol čia III tūkstantmečio pr. Kr. viduryje neatsirado finų protėviai, laikus.

6 pav. Kanklių plotas Lietuvoje: 1 - šiaurės rytų aukštaičių, 2 - vakarų aukštaičių ir žemaičių, 3 - šiaurės vakarų žemaičių, 4 - suvalkiečių.

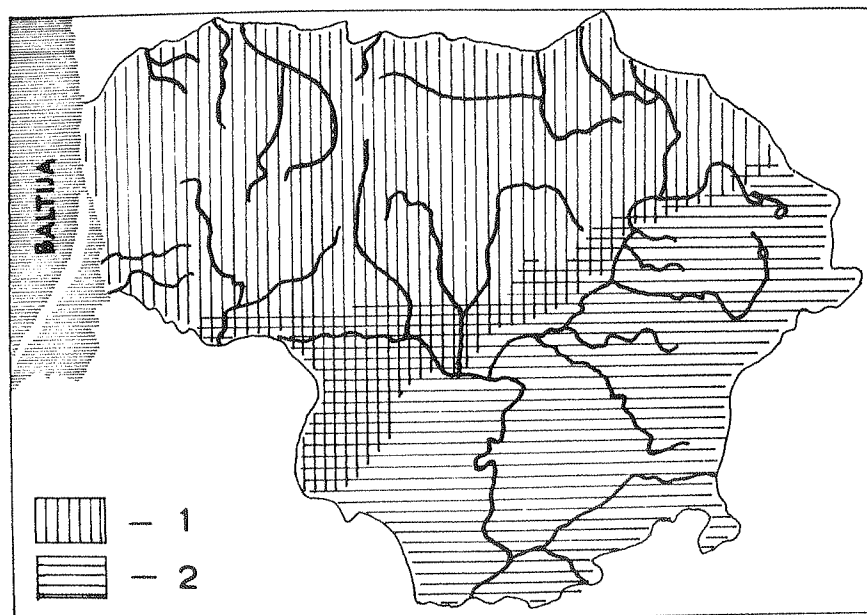
Trys etnoinstrumentologinės "kanklininkų" sritys pastebimos čia gyvenusių genčių, taip pat ir vėlesnių baltų, netgi Baltijos finų, etnokultūroje. Nors pagal kanklių vartojimą sėliai, latgaliai, žiemgaliai, kuršiai bei

žemaičiai turėjo būti artimai giminiški, bet pagal jų tipus - ir kiek skirtingi. Labiausiai turėjo skirtis sėliai, o žiemgaliai su kuršiais bei žemaičiais galėjo būti artimesni. Juk kuršių kanklės - tai savotiškai modifikuoti, kaip ir žiemgalių bei žemaičių, instrumentai. Jiems tik padaromas priekio užsukimas arba suapvalinimas (5 pav.). Daugmaž vienodas stygų skaičius, tapatūs ir akordinio grojimo būdai bei skambinamos homofoninio stiliaus dainos ir šokiai. Žiemgalių ir žemaičių etninį bei kultūrinį artumą patvirtina ir archeologai²³. Kalbotyros duomenimis, neabejotina kuršių įtaka žemaičių etnogenezei²⁴.

Sėlių penkiastygės luoto arba karsto pavidalo kanklės labai skiriasi nuo žiemgalių, žemaičių ir kuršių plokščiadugnių instrumentų (5 pav.). Visiškai skirtingas ir melodinis kankliavimas, taip pat skambinamos giedamosios polifoninės sutartinės. Sėlių skirtumą nuo žiemgalių ir artumą latgaliams - tokio pat tipo kanklių vartojimas - pastebi archeologai, kalbininkai, etnografai, netgi etnomuzikologai. Atitinkmenų sėlių kanklėms yra ir Kuržemėje. Ten surasti itin senoviški sėlių kanklių eksponatai, kurių atsiradimo Baltijos jūros pakrantėse jokiais migracijomis paaiškinti neįmanoma (8 pav.). Senieji tautiniai instrumentai visuomet paplitę itin pastoviuose etnokultūriniuose plotuose, tad sėlių ir kai kurių kuršių kanklių tapatumą greičiausiai reikėtų sieti su K.Būgos matytu sėlių bei kuršių kalbų bendrumu, netgi bendra kilmė.

Problemiškas žemaičių kanklių ir jų vartotojų klausimas. Žemaitijoje randami dviejų tipų instrumentai. Vieni iš jų būdingesni žiemgalių, kiti - kuršių kanklėms. Žiemgališkosios kanklės paplitusios visoje dabartinėje žemaičių etninėje teritorijoje. Jos randamos ir vakarų aukštaičių veliuniškių žemių siaurame ruože šiauriau Nemuno. Kuršiškosios kanklės rastos tik šiaurės vakarų Žemaitijoje, senosiose kuršių žemėse (6 pav.). Dviejų tipų kanklės Žemaitijoje rodo pačių žemaičių mišrią kilmę - artumą žiemgaliams bei kuršiams. Antra vertus, kanklės žemaičiams galėjo būti ir svetimos. Žemaičiai, anot R.Kulikauskienės, galėjo pirmaisiais amžiais po Kr. susidaryti pietinėje vidurio Lietuvoje - apie Šventosios, Neries ir Dubysos žemupius. Iš čia jie vėliau paplito į vakarus bei šiaurės vakarus²⁵. Šitokią žemaičių kilmės versiją paremia ir jų kanklių tipai. Atrodytų, jog, slinkdami į vakarus bei šiaurės vakarus, žemaičiai pirmiau asimiliavo žiemgališkosios - antrojo tipo kanklių arealo - kultūros senuosius "kanklininkus", po to - ir kuršius.

Vadinasi, etnoinstrumentologiniais duomenimis, žemaičiai - "pūtikų" žemių ateiviai, taigi ne vakarų, bet rytų baltai, tik susigyvenę su vietiniais "kanklininkais" vakarų baltais. Užtat juos kalbininkai ir skiria nuo kuršių bei žiemgalių, laikydami ne šiauriniaisiais, bet pietiniais rytų baltų ploto gyventojais²⁶. Jų rytietišką kilmę rodo ne tik dviejų tipų kanklės. Žemaitijoje, ypač Žemaičių aukštumose, randama šiaip jau "kanklių" kultūrai nebūdingų pučiamųjų instrumentų tipų: labai ilgų trimitų ir birbynių su ragu. Artimesni žiemgaliams turėjo būti vakarų aukštaičių veliuniškių

7 pav. Kerdziaus Lietuvoje: 1 - normalus, 2 - ne visai normalus.

protėviai. Jų kanklės - greičiau žilos senovės palikimas, o ne vėlesnės užnašos. Pagal tai veliuoniškiai irgi galėjo kilti iš žiemgališkosios kultūrinės ir etninės sanklodos “kanklininkų”, taigi vakarų baltų.

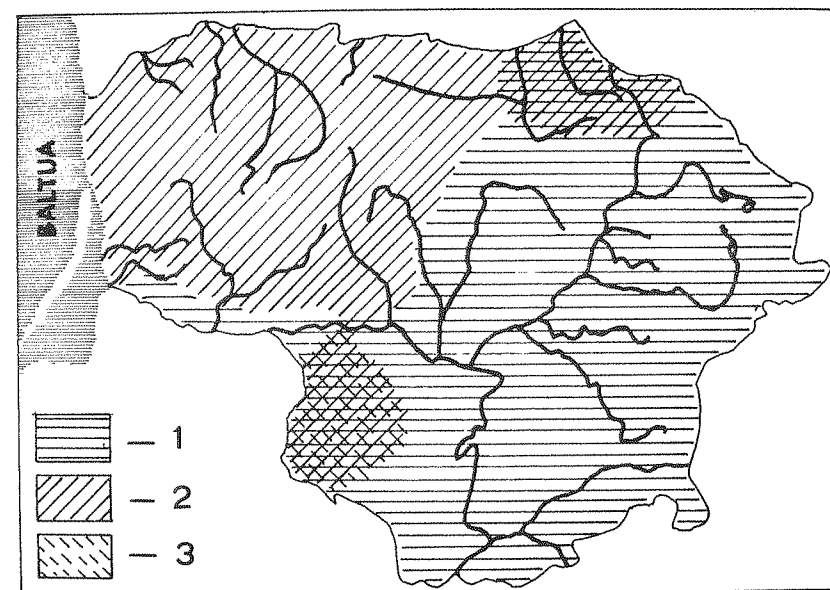

8 pav. Kuržemės latvių “kokle”.

į šiaurę ir šiaurės vakarus iš gretimų Baltarusijos rajonų,²⁸ taigi iš “pūtikų” žemių. Bet perimta senųjų “kanklininkų” kultūra išliko ryški iki mūsų dienų. Tas pats pasakytina ir apie jų kalbos nuotrupas, kurios, kaip ir kanklės, sėlius sieja su vakarų baltais kuršiais. Taigi, nepaisant numa-

Vakarų baltais, tik gyvenančiais bendroje su “pūtikais” teritorijoje, turėjo būti ir “kanklininkai” sėliai su latgaliais. Jų etnokultūroje ženklūs ne tik šių besiskiriančių etnoinstrumentologinių sričių, bet ir rytų bei vakarų baltams būdingi bruožai. Archeologai sėlius su latgaliais laiko vėlesniais III-IV a. ateiviais,²⁷ pasistūmėjusiais

nomos rytietiškos sėlių kilmės, su jais tapatinamų genčių iš “pūtikų” žemių migracija sėlių etnogenezei neturėjusi būti lemiama. Vadinas, etnoinstrumentologiniais duomenimis, sėliai - rytietiškąją įtaką patyrę vakarų baltai.

9 pav. Baltų žemės Lietuvoje etnoinstrumentologijos duomenimis: 1 - rytų, 2 - vakarų, 3 - pietvakarių.

Sėlių etnokultūra labai savita ir, kaip ir kanklės, skiriasi nuo rytietiškos įtakos nepatyrusių žiemgalių bei kuršių. Be archajiškiausių kanklių, skudučių, ragų, daudyčių (skudučių pėdsakų yra ir Latgaloje), giedotos, pūstos ir skambintos itin senoviškos daugiabalsės sutartinės. Jų randama ir Latvijoje²⁹. Sutartinių plotas ten daugmaž sutampa su archeologijos, etnografijos bei kalbotyros duomenimis nustatytu sėlių įsiveržimu šiauriau Dauguvos. Šitą, beje, patvirtina ir sėliams priskirtinių kanklių radiniai Vidžemėje.

Etnoinstrumentologiniais duomenimis, akivaizdus ir sėlių bei latgalių etnokultūrinis bendrumas. Latgaliai, kaip ir sėliai, vartojo iš esmės vienodo tipo, tik turinčias ilgą priekio iškyšulį kankles. Iškyšulys būdingas visiems į šiaurę nuo Dauguvos randamiems rytinės “kanklių” srities - latgalių, estų Setu, šiaurės vakarų rusų bei vepsų instrumentams (5 pav.). Šitokios kanklės galbūt sietinos su finiškąja modifikacija arba su ikifiniškuoju, greičiausiai prabaltų, kultūriniu palikimu. Vienaip ar kitaip, bet tokios pat, kaip ir visų rytinio “kanklių” regiono Baltijos finų, latgalių

kanklės paremia nuomonę, jog jie vėliau asimiliavo šiauriau Dauguvos nuo III tūkstantmečio pr. Kr. vidurio čia apsistočiusius finus. Latgaliai ir šiandien pagal kūno sandarą artimesni tokių pat kanklių vartotojams pietryčių estams nei Vidžemės latviams³⁰ Pietryčių estai Setu savo ruožtu labiau siejasi su rytiniais Baltijos finais ir netgi vepsais nei su likusia savo tautos dalimi. Tą itin rodo vienodos jų kanklės, repertuaras, skambinimo papročiai. Setu estų ir vepsų glaudūs kalbiniai, kultūriniai bei etniniai saitai patvirtinami ir archeologijos duomenimis, bet pagal juos neįmanoma įrodyti, jog vepsai į savo žemes būtų atėję iš Setu teritorijos³¹. Vadinasi, vepsai - tikri čiabuviai, "kanklių" kultūros rytinio arealo gyventojai, susidarę senųjų vakarų (pra)balčių žemėse ir, galimas daiktas, vėliau pakeitę kalbą. Kad senasis vakarų (pra)balčių kultūrinis pamatas dar ir dabar itin stiprus, rodo ne tik kanklės ir kitas "kanklių" kultūrai būdingas etnoinstrumentarijus, bet ir daugybė papročių, liaudies meno, folkloro ir etnografijos paralelių su dabartinėmis baltų³² ir ypač vakariniame, "kanklininkų" areale, gyvenančiomis tautomis.

Šiaurės vakarų Rusijoje finiškasis ir dar senesnis, galimas daiktas, (pra)baltiškasis substratas ryškus ne tik guslių bei piemenų pučiamųjų instrumentų naudojimo papročiuose. Baltiškojo tipo pučiamųjų instrumentų melodijos turi pačius glaudžiausius saitus su Baltijos ir netgi Permės finų folkloru³³. Tai gali būti finougrų genčių, užplūdusių šiaurines "kanklių" kultūras žemes III tūkstantmečio pr. Kr. viduryje, palikimu, nuo VII-IX a. perimtu čia apsigyvenusiu slavų. Bet šio regiono rusų liaudies dainų polifoninis daugiabalsiškumas, per Setu latgalių žemes³⁴ nusidriekiantis netgi iki sėliams priskiriamų sutartinių - tikrai laikytinas ikifiniškuoju, greičiausiai vakarų (pra)balčių rytinio arealo palikimu. Neatmestina, kad šis daugiabalsiškumas gali būti reliktinis ir sietis su Balkanų bei Užkaukazės daugiabalsiškumu. Būtent ten irgi paplitę skudučių tipo dėdelės bei kanklės genetiškai artimi styginiai instrumentai.

Vadinasi, vienodo tipo kanklių vartotojai - latgaliai, Setu estai, vepsai ir šiaurės vakarų rusai, nors yra skirtingų etninių grupių ir netgi kalbinių šeimų atstovai, etnoinstrumentologiniais, taip pat ir daugeliu etnokultūrininių požymių tarpusavyje turi daug bendrumo. Jie laikytini vakarų (pra)balčių, paveiktų rytinių (pra)balčių, palikuonimis. Visi jie artimi ir sėliams, bet nuo pastarųjų skiriasi tuo, kad patyrė nemažą (latgaliai) arba lemiamą (Setu estai, vepsai) finų įtaką. Latgalių protėviai senieji "kanklininkai" iš pradžių buvo paveikti finų, po to - "pūtikų" rytų (pra)balčių. Taigi pagal kilmę latgaliai skiriasi nuo jiems gana artimų sėlių. Tai rodo ir kanklės.

Etnoinstrumentologijos duomenimis, Setu estai ir vepsai - finizuoti senieji "kanklininkai" (pra)balčiai. Šiaurės vakarų rusai - taip pat asimiliuoti finų, vėliau suslavėję vakarų (pra)balčiai. Etniniu ir kultūriniu požiūriu "kanklių" srityje susidarę Baltijos finai ir šiandien yra artimesni, o daugeliu atvejų ir tapatūs šio arealo baltams, skiriasi nuo kitų finų.

Tūkstančiais skaičiuojami baltiškieji skoliniai yra ne tik senesni už germaniškuosius, bet tolygiai pasiskirstę visame Baltijos finų plote. Tai ženklas, kad jie, kaip ir baltiškasis etnoinstrumentarijus, perimti asimiliuojantis, nes kaimynystę bylojančių germanizmų yra daugiau vakarinėje, o slavizmų - rytinėje šių žemių dalyje. Kad baltizmai kilę būtent iš "kanklininkų" vakarų (pra)balčių, rodo ir dabartinėms šio arealo tarmėms artimos piemenų pučiamųjų instrumentų (suomių "paimentorvi" - žemaič. "peimuo", suom. "tuohitorvi" - žemaič. "tuošis"), pačių gyvulių (suom. "vuohi" - žemaič. "vuožis" "ožys") bei daugybės įvairiausių gyvenimo sričių sąvokas reiškiančių žodžių rekonstruojamos lytys.

Daug bendrumo yra trečiojo tipo kanklių plote gyvenusių kuršių, vakarų bei šiaurės vakarų estų etnokultūroje. Dar ir dabar surandama žiemgalių ir pietų vidurio estų - antrojo tipo kanklių vartotojų - etnokultūrinių saitų. Karelams, skambinusiems ir kaip sėlių, ir kaip kuršių bei vakarų estų kanklėmis, būdingi rytų ir vakarų "kanklių" arealų etnokultūros bruožai.

Baltiškos kilmės yra "kanklių" kultūros plote susidariusių Baltijos finų tautovardžiai. Jie iš esmės skiriasi nuo kitų finų (pavyzdžiui, Permės ir Volgos), kurie save, Šiaurės tautų papročiu, dažniausiai vadina "žmonėmis". Linkstama manyti, jog Karelijos (karel. "Karjala") vardas - ne karališkojo "karja" "banda", bet baltiškojo rekonstruojamo žodžio "*girja" arba "*garja" "giria; kalnas, apaugęs giria" vedinys³⁵. Suomijos vidurio lygumų kraštovardis "Häme" kildinamas iš baltiškojo "žeme", "zeme"³⁶, o iš pastarojo - pietvakarių Suomijos genties savivardis "suomi" ("šämä" "sämä"), davęs pavadinimą visam kraštui. Šie vardai sudaro įprastą pirmykštei sąmonei priešpriešą "aukštai" - "žemai". Vadinasi, ne tik pagal senuosius tautinius instrumentus, papročius ir kitus etnokultūros bruožus (manoma netgi karelių Kalevalos ciklo runas esant baltiškų kilmės), bet ir pagal tautovardį kareliai - tai finizuoti senieji "kanklininkai" vakarų (pra)balčiai "girionys", arba aukštaičiai, o Hemės ir pietvakarių Suomijos gyventojai - žemaičiai.

Baltiškas yra ir estų tautovardis. Senuosiuose XII-XIV a. skandinavų šaltiniuose šiaurės vakarų Estija vadinama "Aesti", "Estland"³⁷. Panašiai - "Esti" ir "Eastland", kaip manoma, aisčių (prūsų) žemes vadino ir IX a. keliautojas Vulfstanas³⁸, o pačius aisčius "Aesti" - istorikas Tacitas. Nėra neįmanoma, kad tuo pačiu "aisčių" vardu galėjo vadintis prie pat Baltijos gyvenę senieji (pra)balčiai. Aisčių žemės nuo Prūsijos tada siaura juosta turėjo driektis iki pat Suomių įlankos. Kad ir Prūsijos "aisčiai" galėjo būti "kanklininkai", rodo Mažosios Lietuvos kanklės, taip pat ir Gdansko XIII a. iškasena³⁹.

Ką laikyti vakarų prabaltais, o ką - baltais? Etnoinstrumentologiniais duomenimis, vakarų prabaltai - visi senieji "kanklių" kultūros gyventojai. Pirmasis didžiausias jų skilimas, be abejonės, sietinas su šukinės duobelinės keramikos kultūros (III tūkstantmečio pr. Kr. viduryje) genčių,

spėjimų finų protėvių, antplūdžiu į šiauriau Dauguvos (gal kiek ir įpiečiau) esančias žemes. Bet senųjų “kanklininkų” kultūra turėjo būti tokia stipri, kad atvykėliai ją perėmė ir išlaikė iki mūsų dienų. Būtent Baltijos finai ir susidarė “kanklių” - vakarų prabaltų - plote, išlaikydami būdingiausius jos trijų zonų savitumus. Prabaltiškas klotas ir skiria Baltijos finus nuo kitų finų, glaudžiai siedamas juos su vakarų baltais. Vadinasi, Baltijos finai - ne tik dabartinių baltų kaimynai, bet ir bendrakilmiai artimi giminaičiai. Jie laikytini kalbą pakeitusiais vakarų prabaltų palikuonimis.

Tas pat pasakytina ir apie “kanklių” plote apsigyvenusius šiaurės vakarų rusus.

Vakarų baltai, be abejonės, yra visi latviai, nors jie patyrė nemažą rytų prabaltų (sėliai su latgaliais) bei finų (Vidžemėje ir Latgaloje) įtaką. Bet latvius laikyti tiesioginiais vakarų prabaltų palikuonimis verčia stiprus “kanklininkų” kultūros sluoksnius. Šitokiais pat turėtų būti ir vakarų bei šiaurės lietuviai “kanklininkai”. Jų plote gyvenę senieji sėliai, žiemgaliai ir kuršiai taip pat galėjo vartoti vakarų baltams būdingus instrumentus. Susidarant lietuvių tautybei, iš “pūtikų” žemių IV-IX a. kilusi etnokultūrinė banga palietė ir šiuos kraštus. Tačiau ji paveikė papročius, kalbą, antropologinį tipą, bet ne etnomuzikinę kultūrą. Pagal pastarąjį, ir ypač etnoinstrumentologinį požymį, šie Lietuvos gyventojai ir šiandien laikytini vakarų prabaltų palikuonimis. Vadinasi, vakarų ir šiaurės lietuviai - didelį rytų baltų poveikį pajutę, bet vis vien vakarų baltai (9 pav.).

Išvados. Etnoinstrumentologiniai tyrimai rodo, kad vakarų baltai susidarė savitame Šiaurės Europos arealo plote - “kanklių” kultūros žemėse. Ši kultūra - sėšlių gyventojų, greičiausiai žemdirbių bei gyvulių augintojų palikimas. Tuo tarpu visame “pučiamųjų” plote ir šiandien jaučiamas rankiotųjų, medžioklių bei gyvulių augintojų kultūrinis palikimas.

“Kanklių” srities atsiradimas galėjo būti ženkliausiu Šiaurės Europos kultūriniu, gal ir etniniu skilimu, jos raidos slenksčiu. Jį peržengus, turėjo prasidėti ir kitų didesnių bei mažesnių skilimų vartinė, kartu ir “pūtikų” išsiskyrimas į rytų bei vakarų sritis. Etnoinstrumentologiniais duomenimis, vakarų (pra)baltai turėjo išsiskirti dar iš Šiaurės Europos, o ne vien tik iš baltiškojo arealo. tai galėjo būti gerokai anksčiau už tradiciškai spėjamą baltų susidarymo pradžią III tūkstantmečio pr. Kr. pabaigoje. Su rytų (pra)baltais tapatinama “pučiamųjų” kultūros rytinė sritis nuo jai labai artimos vakarinės turėjo atsiskirti daug vėliau. Galimas daiktas, skirtumai galėjo atsirasti tik pirmaisiais amžiais po Kr. gimimo, pradėjus ten plūsti germanams, vėliau ir slavams.

Be požymių, rodančių neabejotiną “kanklininkų” bei rytų “pūtikų” bendrą kilmę, pastebimas ir “kanklininkų” bei vakarinių “pūtikų” nemažas artumas. Etnoinstrumentologiniu požiūriu jis netgi žymiai didesnis nei tarp “kanklininkų” ir rytinių “pūtikų”. Taigi nėra neįmanoma, jog

senieji vakarų “pūtikai” - bendros su “kanklininkais” kilmės “(pra)baltai” arba (proto) baltai.

Išnašos:

- ¹ Žr. Zinkevičius Z. Lietuvių kalbos istorija. I. Lietuvių kalbos kilmė. V., 1985. P. 276-287.
- ² V. Mažiulio nuomonė. - Žr. Zinkevičius Z. Op. cit. P. 338.
- ³ Zinkevičius Z. Op. cit. P. 338.
- ⁴ Лаумане Б. Относительная древность и устойчивость ареалов латышских диалектов // Проблемы этнической истории балтов: Тезисы докладов межреспубликанской научной конференции. Рига, 1985. С. 182-183.
- ⁵ Zinkevičius Z. Op. cit. P. 339.
- ⁶ Седов В.В. Ранняя этническая история балтов // Проблемы этнической истории балтов. С. 92-95.
- ⁷ Ginbutienė M. Baltai priešistoriniais laikais: Etnogenėzė, materialinė kultūra ir mitologija. V., 1985. P. 48.
- ⁸ Žr. Baltų kultūros problemos. Darbo apžvalga // Lietuvos kultūros kongresas. V., 1991. P. 395-403; Šimėnas V. Vakarų baltų genčių ribos I m. e. tūkstantmetyje // Septintasis Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas. V., 1991.
- ⁹ Denisova R. Baltų cilšu etniskās vēstures procesi m. ē. I. gadu tūkstoši // Latvijas PSR ZA Vēstis, 1989. Nr. 12(509). Lpp. 21-22.
- ¹⁰ Būga K. Rinkiniai raštai, III. V., 1961. P. 281.
- ¹¹ Мажюлис В. К этногенезу селонов // Проблемы этнической истории балтов. С. 196-197.
- ¹² Жордания И. М. Народное многогласие, этногенез и расогенез. 1988. № 2. С. 24-33.
- ¹³ Апанавиčius R. Baltų etnoinstrumentologija. K., 1992. P. 4.
- ¹⁴ Kluge F. Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache. Berlin, 1967. S. 316-317; Hellquist E. Svensk etymologisk ordbok. Lund, 1922. S. 242.
- ¹⁵ Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. W., 1957. S. 460-461.
- ¹⁶ Plačiau žr. Апанавиčius R. Op. cit. P. 18-20.
- ¹⁷ Žr. Апанавиčius R., Alenskas V., Palubinskienė V. ir kt. Senosios kanklės ir kankliavimas. V., 1990. P. 18.
- ¹⁸ Žr. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch, 2. Berlin, 1951. S. 525-526; Toivonen Y. H. Suomen kielen etymologinen sanakirja, Helsinki, 1974. I. S. 156.
- ¹⁹ Plačiau žr. Апанавиčius R., Alenskas V., Palubinskienė V. ir kt. Op. cit. P. 26-28.

²⁰ Pokorný J. Op. cit. S. 351; Walde A. Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen, I. Berlin-Leipzig, 1930. S. 401.

²¹ Амбразас А. Некоторые следы балто-финских контактов в синтаксисе балтийских языков // Проблемы этногенеза и этнической истории балтов. В., 1985. С. 188-196.

²² Būga K. Op. cit. P. 237.

²³ Žr. Tautavičius A. Žemaičių etnogenėzė (archeologijos duomenimis) // Iš lietuvių etnogenėzės. V., 1981. P. 27-35.

²⁴ Girdenis A. Kuršių substrato problema šiaurės žemaičių teritorijoje (fonologijos dalykai) // Iš lietuvių etnogenėzės. P. 19-26.

²⁵ Kulikauskienė R. Lietuvių kilmės problemos // Mokslas ir gyvenimas. V., 1981. Nr. 11 P. 6-7.

²⁶ Žr. Zinkevičius Z. Op. cit. P. 376-377.

²⁷ Шноре Э. К вопросу этногенеза латгалов // Проблемы этногенеза и этнической истории балтов. С. 39-47.

²⁸ Душиц Л. Этнокультурные связи Северо-Западной Белоруссии с народами Прибалтики в конце I-начала II тысячелетия (по материалам новых археологических раскопок) // Проблемы этнической истории балтов. С. 62-64; Зайковский Э. Древнейший этап балтского этногенеза на территории северной Белоруссии // Там же. С. 64-67.

²⁹ Boiko M. Sutartinu pēdas Latvijā // Latviešu mūzika, 18. R., 1987. Lpp. 64-110.

³⁰ Хеапост Л. К антропологии юго-восточных эстонцев // Проблемы этнической истории балтов. С. 25-27.

³¹ Шаскольский И. П. Проблемы этногенеза прибалтийско-финских племен юго-восточной Прибалтики в свете данных современной науки // Финно-угры и славяне. Доклады первого советского-финляндского симпозиума по вопросам археологии 15-17 ноября 1976 г. Л., 1979. С. 41-48.

³² Дименов В.В. Вепсы. Очерк этнической истории и генезиса культуры. М.-Л., 1965. С. 107-108.

³³ Мациевский И. О. О финно-угорских реликтах и паралелях в русской народной инструментальной музыке // Финно-угорский музыкальный фольклор и взаимосвязи с соседними культурами. Таллин. 1980. С. 9-20.

³⁴ Slaviūnas Z. Sutartinės. Daugiabalsės lietuvių liaudies dainos, I.V., 1958. P. 25-26.

³⁵ Бубрих Д.В. Русское государство и формирование карельского народа // Прибалтийско-финское языкознание. Вопросы взаимодействия Прибалтийско-финских языков с иносистемными языками. Л., 1971. С. 3-22.

³⁶ Kalima J. Itämerensuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat. Helsinki, 1936. S. 26-27.

³⁷ Мельникова Е.А. Древне-скандинавские географические сочинения. Тексты, перевод, комментарий. М., 1986. С. 65, 202.

³⁸ Топоров В.Н. Конные состязания на похоронах // Исследования в области балто-славянской духовной культуры. Погребальный обряд. М., 1990. С. 12-47.

³⁹ Kamiński W. Instrumenty muzyczne na ziemiach Polskich. Zarys problematyki rozwojowej. Kraków, 1971. S. 39.

Romualdas Apanavičius

WESTERN BALTS ACCORDING TO ETHNOINSTRUMENTOLOGICAL DATA

Summary

Referring to latest investigations made by author of this article, the Western Balts were inhabitants of Nordic Europe ethnoinstrumentological area (pic. 1). This all territory differs mainly into two parts: "wind" instruments culture and "kanklės" (string instruments) culture (pic. 2). "Wind" instruments culture link with traditions of ancient hunting and cattle - rearing as it shows customs of using these instruments. "Kanklės" culture, apart cattle - rearing, is more related with agriculture traditions.

In authors opinion, the eastern part of "wind" instruments culture was an area inhabited by the ancient Eastern Balts, and the "kanklės" culture - by Western Balts.

Three basic types of the kanklės were spread in vertical geographical in the "kanklės" culture area, which coincide approximately with the incidence of Narva culture, dated the 4th mill. B. C. (pic. 4). The identical types of kanklės examples (pic. 5) can be found in the area inhabited by the nations, who speak languages, which belong to different linguistic systems (Indo - Europeans and Finno - Ugrians). The common names of these instruments show that kanklės were derived under the period, when two main ethnic groups - the Balts and Balto - Finns - were formed in East Baltic region. It could happen before the second part of the 3rd mill. B. C.

The first "kanklės players", most probably, were the ancient Western Balts. The ancestors of Baltic - Finns could adopt the kanklės together with customs and terms of cattle - rearing, agriculture, family, ties of relationship, building houses, tools, things mode of life, food - gear, color, mythology.

The Balto - Finns are the descendants of the ancient Western Balts. The Western Balts are "kanklės players": Latvians, Western and Nordic Lithuanians (all descended of Selonian, Latgalian, Semigolian, Samogitian and Kurshes tribes).

Ромуалдас Апанавичюс

ЗАПАДНЫЕ БАЛТЫ ПО ЭТНОИНСТРУМЕНТАЛЬНЫМ ДАНЫМ

Резюме

На основании сравнительных исследований, проведенных автором данной статьи, очевиден факт, что западные балты были жителями северо-европейского этноинструментального ареала (рис.1). Вся эта огромная территория в основном делится на две части: на культуру "духовых" инструментов и на культуру "канклес" (струнных щипковых инструментов) (рис.2). Культура "духовых" инструментов связывается более с традициями первобытных охотников и скотоводов, в то время как в культуре "канклес", кроме скотоводства, явно просматривается перевес земледельческих традиций.

По мнению автора, восточная часть культуры "духовых" инструментов была пространством заселения древних восточных, а культура "канклес" - западных балтов.

Три основных типа канклес были распространены вертикальными географическими зонами в ареале культуры "канклес", совпадающим приблизительно с территорией неолитической Нарвской культуры (4 тысячелетие до Р.Х.) (рис.4). Идентичные образцы трех типов канклес (рис.5) употребляли народы, принадлежащие к разным языковым системам (индоевропейцы и финноугры). Общие имена этих инструментов показывают, что канклес корнями достигают период, когда две основные этнические группы - балты и балтийские финны - начали образовываться в Восточной Прибалтике. Это могла быть, по крайней мере, вторая половина III-го тысячелетия до Р.Х.

Самыми ранними канклистами, наверняка, были древние западные балты. Предки балтийских финнов могли перенять от них канклес вместе с обычаями и балтскими словами, означающими скотоводство, земледелие, родовые и семейные отношения, поверия, хозяйственные сооружения, пищу и т.д.

Балтийские финны, как показывают проведенные исследования, являются потомками этих древних западных балтов. Западными балтами сегодня следует считать латышей, а также западных и северных литовцев (потомков древних селов, латгалей, земгалов, жемайтов и куршей), хотя что касается лингвистики, они все являются восточными балтами.